

DR. KERTAI GYÖRGY EMLÉKEZETE (1912—1968)

Dr. DANK VIKTOR*

Fájdalmasan hatalmas veszteség érte a magyar geotudományok művelőinek társadalmát. 1968. május 11-én hosszas betegség után, de mégis váratlanul elhunyt dr. Kertai György olajgeológus, a MTA levelező tagja, a Központi Földtani Hivatal elnöke, c. egyetemi tanár, a „Kossuth-díj”, a Munkaérdemrend arany fokozatának kitüntetettje, számos tudományos, társadalmi funkció aktív művelője, valamennyiünk megbecsült, elismert szakértője, kollégája.

Az emlékezés krónikása nehéz feladatra vállalkozott annak ellenére, hogy mint volt tanítványa, beosztott munkatársa, helyettese, hosszú éveken át testközelben működött szakértője, alaposan ismerte őt. Tudatában van annak, hogy e széles skálájú egyéniség tevékenységének méltatása csak halvány árnyéka lehet a való-múlnak, csak kísérlet arra, hogy az emlékezés ecsetjét élő hagyatékú, közös élményeink festékébe mártva, a portréjához szükséges színeket e nekrológ palettáján kikeverje.

A búcsúra telik csupán. A magyar földtan, a kőolajipar kimagasló tudású munkásától, az olajgeológustól búcsúzunk, aki emberi, tudósi vonatkozásában egyaránt megjárta a félelmetes mélységeket és szédítő magasságokat, szüntelen nagyobb teljesítményekre sarkallva fizikumát, egyre csak előre törve az ismeretlenbe.

Budapesten 1912. augusztus 22.-én született gyógyszerész-házaspár egyetlen fiaként. Középiskoláit, egyetemi tanulmányait ugyanitt végezte. 1935-ben okleveles természetrajz-vegytan szakos tanári és ásvány-kőzettanból egyetemi doktori diplomát szerzett egyhangú, summa cum laude minősítéssel. A nagy igyekezet, a feszült akarnivágás hirtelen zsákutcába torkollik: két évig állástalan, alkalmi munkákból él. Ezidőtájt figyelme az ércgeológia, genetika és kristályoptika tárgyköre felé fordult. 1937 őszén mélyfúrás geológus a Standard Oil magyarországi koncessziós vállalatánál — a későbbi MAORT-nál. Szakmai és emberi sorsa ettől kezdve együtt alakult a magyar kőolajiparéval, melyből tevékeny és hatékony részt vállalt. 1942-ben a Dunántúlon kerületi főgeológus-helyettesként már a kutatási irányítás apparátusában dolgozott. 1944-ben elbocsátották, de a kőolajtároló kőzetek vizsgálata terén Magyarországon egyedülálló ismeretei miatt munkaszolgálatosként ugyanott igénybe vették szaktevékenységét.

* Elhangzott a MFT 1969. III. 26-i tisztújító közgyűlésén.

Ez azonban még nem volt a mélypont, mert később, még ugyanez évben, német fogolyként a sopronbánfalvai táborba került és ott érte a felszabadulás, amikor az emberiszakmai saúllyesztőből visszakerült az olajiparba. 1948-ban kerületi főgeológus Nagykanizsán a MÁORT kotelékében, majd az olajipar állami kezelésbevétele után kidolgozta a kutatási és termelésgeológiai intézkedési tervet, alapját az újrendszerű tevékenységnek, melyből az olajipari dolgozók a kutatások eredményességének és a termelésnek növekedését várták — és bizakodásukban nem csalódtak! Részt vett a 3 éves terv kidolgozásában. 1947-től szinte haláláig a kőolajföldtant tanította az egyetemeken (Szeged, Budapest). 1951-ben Budapestre helyezték a minisztérium olajipari főgeológusaként. Az addig is pezsgő élete ettől kezdve rohamosan gyorsul és csakhamar tértölelő, folyamatos haladással válna az alkotó férfikorba torkolli, de minduntalan zavaró mozzanatok törnek meg a lendületet és a rengeteg-sok emberrel foglalkozás fárasztó művészete is sokat emészt energiájából. 1954-től az egészséges magyar olajipar műszaki vezetője lett. Ezekben az időkben tempója már rohanó, sőt száguldó! Kudarok és sikerek, felelősségvonnás és kitüntetések váltakozásából fakadó különböző eljélt stressz hatások rajta sem múltak el nyomtalanul, tetézve a kutatások természetéből fakadó idegölő bizonytalansági tényezővel.

És 1956 őt is megfosztotta egzisztenciájától. Ebből a kavalkádból ma már csak a kincsehi-lendvaujalui-nagylengyeli, Görgeteg-babócsai-szénhidrogéntelepek feltárása; a „Kiváló dolgozó” (1949), a „Munkaéremrend” ezüst fokozata (1952), „Kossuth-díj” (1953), „Magyar Munkaéremrend” (1955) kitüntetések a kellemes emlékek. 1957-től a Kőolajipari Tröszt kutatási főosztályvezetője, 1963-tól az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt kutatási vezérigazgatóhelyetteseként vezette az ország területén a kőolaj- és földgázkutatókat. Irányításával kidolgozott koncepciók alapján került sor a Nagy-Alföld jelentős szénhidrogén-előfordulásainak feltárására és a földgázkinccs különösen jelentős növelésére (Battonya, Pusztaföldvár, Hajdúszoboszló, Kunmadaras), melyek megváltoztatták az egész magyar energiastruktúrát és lehetővé tették a nagyarányú gázprogramnak kidolgozását és megvalósítását. Irányítása alatt a magyar kőolaj és földgázterületek száma 7-ről 54-re emelkedett. 1964. július 1-i hatállyal kinevezték a Központi Földtani Hivatal elnökének, ahová dinamikus egyénisége új atmoszférát vitt, és ahol elképzelései már kezdtek valóra válni, amikor betegágyán esett 1965-ben, miután szívós természetével, hallatlan akarni tudásával szívinfarctussal végig abszolált egy nemzetközi geológiai vándorgyűlést és a második infarctus Bulgáriában KGST-tárgyalások közben kötötte helyhez egy évre rá. Azóta is bejárt dolgozni, szinte az utolsó lehelletéig szolgált a magyar föld természeti kincseinek kutatását. 1966-ban a „Munkaéremrend” arany fokozatát kapta munkássága általános elismeréséül.

Élete a tudomány és a természet, az elmélet és gyakorlat szerves összefonódott-ságának ragyogó bizonyítéka. Fő művében elsőként mutatott rá a magyar medence-alkulatók megismerésének, kutatásának szükségességére és perspektívására tudományos megalapozottsággal. Erőteljesen szorgalmazta a korábban kilátástalannak ítélt alföldi kutatásokat. Tudományos megalapozottságának bizonyítékai: 1947-ben egyetemi magántanári habilitációja, 1952-ben a föld és ásványtani tudományok kandidátusa, 1962-ben akadémiai doktor, 1963-tól c. egyetemi tanár, 1965-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Emellett kiemelkedő társadalmi tevékenységként 1960—1966. években a Magyarhoni Földtani Társulat elnöke, alelnöke a Magyar Tudományos Akadémia Földtani Szakbizottságának, elnöke a Kőolaj-Földgáz és Víznyászati Szakbizottságának. Felelős gazdasági beosztások mellett csak az eredmények egyre sűrűsödő mér-földkövekként jelzik, regisztrálják élettritusát, mely valójában két végén meggyújtott fáklyához volt hasonló. Mi munkatársai, barátai, elvtársai valamennyien láttuk ezt a fokozott égést, ezt a roppant tempót, s azt a hallatlan akaratot, amely a gyengülő fizikumot rövid szárra véve úgy sarkantyúba kapta, hogy súlyos betegen is átlagon felüli teljesítményekre kényszerítette. Láttuk, tudtuk és nem volt módunkban megváltoztatni. Sokszor felélt bennünk, s most ismét e több embernek szabott életsomma elsorolásán a kérdés: vajon nem lehetett volna másként? Nem juthatott volna Neki is osztályrészül a hosszú tevékeny, alkotó életszakasz deltájában a bölcs szemlélődés, a kész alkotásban gyönyörködés öröme? Nem! Mert ez volt az ára annak, hogy már fiatalon is jelentős természettudományi összefüggéseket ismert fel a kőolajföldtan vonatkozásában, a hazai felhalmozódások lehetőségeinek vizsgálata során. Elsőként mutatott rá a pliocén márgák anyaközet jellegére és ezzel az alföldi kutatások elméleti alapjait adta. A szénhidrogéntelepek egyértelmű rendszerezése, új nomenklatúrája nemzetközileg is nagy elismerést aratott. Vizsgálatait, tanításait a folyamatos nemzetközi világszínvonal szemlélte.

Mindenkor a segédtudományok korszerű eredményeire támaszkodva alkotott. A magyar geofizika felvirágoztatásában a felszíni szeizmikus berendezések építése terén

csakúgy, mint a karottázs-műszerek gyártásának, fejlesztésének hathatós előmozdítója volt.

Elsőízben dolgozta ki Magyarországon a lehetséges szénhidrogénkészletekre vonatkozó számításokat, mely ugyanúgy, mint „Kőolajföldtana” alapvető forrás.

Közismert volt magasfokú általános műveltségéről, mely megmentette az egysikú szakemberréválás veszélyétől, termékenyítően hatott szakmai tevékenységére és országos viszonylatban egyik legműveltebb tudósunkká avatta. Szerette a természettudományokat a leíró növénytantól az atomfizikáig, a művészeteket, prózát-verseket egyaránt, modernet és klasszikust, rajongott a képzőművészetekért, hazai és külföldi útjairól készült dia-pozitív gyűjteménye magasfokú tárlatvezetéssel, szakavatott művészeti idegenvezetéssel egyenértékű, és szinte rejtélyes, mikor volt ideje színházba járni, filmeket nézni.

Míndezek mellett igazán nem juthatott ideje, módja a fizikuma számára szükséges nyugalom, szabad idő biztosítására. Életműve így is maradandó, kerek egész.

Halálával a magyar olajipar nagy alakja, a hazai olajgeológiai iskola alapítója szállt sírba.

Élete, munkássága ragyogó példája az egész magyar tudós, műszaki értelmiségnek.

A Központi Földtani Hivatal, a Magyar Tudományos Akadémia, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt, a Magyarhoni Földtani Társulat saját halottjaként 1968. május 17-én a Farkasréti temetőben kísérték utolsó útjára.

A ravatalnál dr. L é v á r d i Ferenc okleveles bányamérnök, a műszaki tudományok kandidátusa, nehézipari miniszter a tárca nevében, dr. S z á d e c z k y K a r d o s Elemér geológus, egyetemi tanár, az MTA tagja, az MTA Geokémiai Intézetének vezetője, a Magyar Tudományos Akadémia képviselőjében, M o r v a i Gusztáv okleveles geológusmérnök, a Központi Földtani Hivatal nevében, dr. D a n k Viktor okleveles geológus, a műszaki tudományok kandidátusa, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt kutatási- és termelési főgeológusa, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt dolgozó nevében méltatta az elhunyt érdemeit és vett búcsút, a sírnál pedig dr. K r i v á n Pál okleveles geológus, a föld- és ásványtani tudományok kandidátusa, egyetemi docens, a Magyarhoni Földtani Társulat főtítkára, a Társulat nevében mondott gyászbeszédében tolmácsolta a geotudományok hazai és külföldi képviselőinek nevében az utolsó tiszteletadást. Delegációval képviseltették magukat a jugoszláv, csehszlovák és lengyel földtani szervezetek.

Tudományos, gazdasággeológiai tevékenységét nyomtatásban megjelent munkái (értekezés, könyv, egyetemi jegyzet, világkongresszusi előadás) és száznál több hasonló értékű ipari jellegű, gyakorlati célkitűzéseket kiteljesítő kézirat rögzíti. Élete utolsó szakaszában a földgázfajták (szénhidrogén, széndioxid) előfordulásai, keletkezési, migrációs törvényszerűségeivel foglalkozott és erre vonatkozó megállapításai időtállóak. Szenvedélyét, a tanítást, utódnevelést utolsó napjaiban is lelkes odaadással művelte. Ragyogó stílusú, lebilincselő előadásait, vizsgálódásainak újabb eredményeivel, a világirodalom legfrissebb adataival fűszerezte. Könyve, „Kőolajföldtana” sajnos befejezetlen maradt.